

ADAM SZYMCZYK

«Δεν εμπιστεύομαι την επιλογή μεταξύ ναι και όχι»

Ο Adam Szymczyk είναι ο καλλιτεχνικός διευθυντής της documenta 14, η οποία θα γίνει στο Κάσελ και στην Αθήνα. Στην αποκλειστική συνέντευξη που μας παραχώρησε λίγο πριν το δημοψήφισμα, κάνει μια έκκληση να γίνει κατανοητή η θέση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα

Συνέντευξη: Μαργαρίτα Τσώμου, Αθήνα

03.07.2015

Ο Adam Szymczyk, γεννημένος το 1970, είναι ο καλλιτεχνικός διευθυντής της documenta 14, η οποία θα γίνει στην Αθήνα και στο Κάσελ το 2017. © documenta 14

Συναντήσαμε τον Άνταμ Σίμτσικ, τον καλλιτεχνικό διευθυντή της documenta 14, στην γειτονιά των Εξαρχείων, το «Κρόιτσμπεργκ της Αθήνας». Η ομάδα που διοργανώνει την έκθεση στο Κάσελ, πηγαиноέρχεται μεταξύ Γερμανίας και Ελλάδας κατοικώντας και στις δύο πόλεις - Κάσελ και Αθήνα. Η διεθνής έκθεση τέχνης που φέρει τον τίτλο εργασίας «Μαθαίνοντας από την Αθήνα» είναι προγραμματισμένη να γίνει σε δύο χρόνια. Οι τράπεζες όμως έχουν κλείσει από την περασμένη Δευτέρα, με όριο ανάληψης από τα ΑΤΜ 60 ευρώ ημερησίως. Το ισχύον πιστωτικό πρόγραμμα έχει φτάσει στη λήξη του, και η χώρα έχει θεωρητικά χρεοκοπήσει. Στην Ελλάδα πρόκειται να διεξαχθεί δημοψήφισμα σχετικά με τους όρους του μνημονιακού προγράμματος λιτότητας, τη στιγμή που η χώρα μοιάζει να βρίσκεται σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης.

ZEIT ONLINE: Κύριε Σίμτσικ, ποια είναι η εμπειρία σας από τις τελευταίες μέρες στην Αθήνα;

Adam Szymczyk: Επικρατεί ησυχία, οι δρόμοι είναι άδειοι, η ατμόσφαιρα λιγότερο ζοφερή απ' ό,τι συνήθως. Ακόμα κι οι διαδηλώσεις δεν είναι τόσο έντονες όσο άλλοτε. Ο κόσμος περιμένει. Βρίσκεται σε μια κατάσταση τραυματικού σοκ. Το παραλυτικό αυτό τραύμα βέβαια διαρκεί ήδη αρκετά χρόνια και εμποδίζει την ικανότητα του κόσμου να αντιδράσει. Δεν έχω διαπιστώσει ούτε ενθουσιασμό ούτε πανικό, αλλά μάλλον

περίσκεψη, ανησυχία, ακόμα και ντροπή.

ZEIT ONLINE: Ντροπή γιατί;

Szymczyk: Ο κόσμος νιώθει ντροπή που τον έβαλαν στη θέση του παρία, του απόκληρου. Είναι ένα δηλητήριο που δίνουν στους Έλληνες χρόνια τώρα. Αργά ή γρήγορα, ο οργανισμός πρέπει να το αποβάλλει, σαν εμετό.

MARGARITA TSOMOU

Η ακτιβίστρια και δημοσιογράφος Μαργαρίτα Τσώμου, γεννημένη το 1977, είναι εκδότρια του *Missy Magazin*. Έχει διπλή υπηκοότητα - γερμανική και ελληνική - και υποστηρίζει μια γερμανική κίνηση αλληλεγγύης προς την Ελλάδα. Το θέμα της διατριβής της έχει να κάνει με την πορεία του ΣΥΡΙΖΑ.

ZEIT ONLINE: Στο μεταξύ, οι συγκρούσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζονται ως ανταγωνισμός μεταξύ Γερμανίας και Ελλάδας. Σαφώς και δεν είναι εύκολη υπόθεση η μεταφορά στην Ελλάδα μιας διεθνούς έκθεσης με παραδοσιακή βάση την Γερμανία. Πώς αισθάνεστε που βρεθήκατε στο μάτι του κυκλώνα;

Szymczyk: Η όλη συζήτηση περί Ελλάδας εναντίον Γερμανίας μου φαίνεται φαιδρή. Με την documenta 14 επιζητούμε να θέσουμε τον δάκτυλον επί τον τύπον των ήλων και να «εκθέσουμε» αυτή την συζήτηση. Κατά τη διάρκεια μιας κρίσης, μεγαλώνει ο κίνδυνος εκμετάλλευσης των εθνικών μηχανισμών για να δικαιολογηθούν πολιτικοί ελιγμοί. Η πόλωση που επικρατεί πρέπει να παραχωρήσει τη θέση της στον *πολυμορφισμό*.

ZEIT ONLINE: Πώς μπορείτε να συμβάλετε εσείς σε μια τέτοια μετάβαση;

Szymczyk: Μου φαίνεται αδιανόητη η ευκολία με την οποία κάποιοι κατηγορούν συλλήβδην «τους Έλληνες». Επιθυμούμε να αντιστρέψουμε αυτή την οπτική και να τους παροτρύνουμε να δουν την Ευρώπη και τον κόσμο από την πλευρά της Ελλάδας - αναλαμβάνουμε δράση *από εδώ*. Αποτελούμε, τρόπον τινά, ένα είδος εναλλακτικού, στην κυριάρχη ρητορική, πρότζεκτ.

ZEIT ONLINE: Ο τίτλος εργασίας της επόμενης documenta που θα εγκαινιαστεί στην Αθήνα τον Απρίλιο του 2017 και στο Κάσελ τον Ιούνιο του 2017 είναι «Μαθαίνοντας από την Αθήνα». Νομίζετε ότι μπορεί η Ελλάδα να αποτελέσει παράδειγμα προς άλλους;

Szymczyk: «Οι Έλληνες» διαρκώς τοποθετούνται από το εξωτερικό στο ρόλο του βρέφους. Είναι ένα από τα πράγματα που παρατηρήσαμε από τη στιγμή που εγκατασταθήκαμε στην Αθήνα. Επιθυμούμε να αλλάξουμε την κατεύθυνση της μάθησης από τον δάσκαλο στο μαθητή. Το παράδειγμα της Ελλάδας αποκαλύπτει εμβληματικά τις αντιθέσεις, αλλά και το ίδιο το μέλλον της Ευρώπης. Δεν πρόκειται για κάποιο σφάλμα στο σύστημα αυτό που συμβαίνει εδώ - το ίδιο το σύστημα βρίσκεται σε βαθιά κρίση. Η προσέγγισή μου συνίσταται στην εγκατάλειψη της θέσης ισχύος, εξουσίας, όσο είναι αυτό δυνατόν, και στην υιοθέτηση μιας θέσης αδυναμίας, έτσι ώστε να επιτευχθεί η επιθυμητή αλληλεγγύη από την οποία πολλά μπορούμε να μάθουμε.

ZEIT ONLINE: Τί σημαίνει αυτό όμως με χειροπιαστούς όρους για το έργο σας;

Szymczyk: Πρόκειται για μια προσπάθεια να εγκαταλείψουμε τα προνόμιά μας και από την επιθυμία να «διδάξουμε» ή ακόμα και να «βοηθήσουμε» οποιονδήποτε. Με χειροπιαστούς όρους, δεν προτείνω ένα θεματικό πλαίσιο για την έκθεση, αλλά προσκαλώ καλλιτέχνες στην Αθήνα και το Κάσελ παροτρύνοντάς τους να αναπτύξουν νέα έργα βασισμένα στην εμπειρία τους από τις δύο πόλεις.

ZEIT ONLINE: Η Ελλάδα αντιμετωπίζεται ως μεμονωμένη περίπτωση. Εσείς όμως λέτε ότι είναι συμπτωματική μιας γενικότερης κατάστασης.

Szymczyk: Δεν πρόκειται φυσικά μόνο για την Ελλάδα. Ίσως να πρέπει να σταματήσουμε να χρησιμοποιούμε αυτή τη λέξη. Ας μιλήσουμε για τα χρέη με τα οποία φορτώνονται δια της βίας οι φτωχές χώρες - η αφρικανική ήπειρος, αλλά και ολόκληρη η περιοχή του πλανήτη που γεωπολιτικά αποκαλούμε Νότο, έχει τα ίδια προβλήματα εδώ και δεκαετίες.

ZEIT ONLINE: Είστε Πολωνός, έχετε ζήσει στην Ελβετία, και τώρα οργανώνετε μια διεθνή έκθεση στην Αθήνα και το Κάσελ. Ποια είναι η οπτική σας όσον αφορά στον αποκαλούμενο «Νότο»;

Szymczyk: Ο ταξιδιώτης από τον Βορρά προς το Νότο είναι μια οικεία φιγούρα. Κατά καιρούς άνθρωποι επιχειρούν εξερευνητικές αποστολές προς το Νότο. Μπορούμε να φανταστούμε έναν ταξιδιώτη που επιχειρεί νέες διαδρομές οι οποίες διαταράσσουν τους παραδοσιακούς πολιτικούς και πολιτισμικούς διαχωρισμούς εξουσίας στον πλανήτη μεταξύ Βορρά/Νότου και Ανατολής/Δύσης; Η αντίστροφη διαδρομή του ταξιδιού - από το Νότο προς τον Βορρά - για παράδειγμα, ερμηνεύεται ως «η διαδρομή του οικονομικού μετανάστη». Μπορούμε να φανταστούμε διαφορετικές, νέες και μη συμβατικές πορείες που μπορεί να χαράξει ένας ταξιδιώτης χωρίς να κυλήσει σε πολιτισμικά στερεότυπα; Αυτό θα ήταν πιθανότατα μια σημαντική καινούργια οπτική αντίληψη.

ZEIT ONLINE: Η Ευρώπη χωρίζεται αυτή τη στιγμή σε πιστωτές και οφειλέτες. Οι πιστωτές εξισώνονται φαινομενικά με τους παραδοσιακούς «Ευρωπαίους», ενώ οι οφειλέτες - οι Έλληνες, φερ' ειπείν - κινδυνεύουν να χάσουν ακόμα και τη θέση τους στην Ευρώπη.

Szymczyk: Οι αρχές της συνομοσπονδίας πρέπει να αντιμετωπίζονται με σοβαρότητα. Είτε η ιδέα της ενωμένης Ευρώπης είναι πρόωρη, είτε η πολιτική δεν είναι σε θέση ακόμα να συλλάβει αυτή την έννοια. Η Ευρώπη μοιάζει να έχει καταληφθεί από τις αγορές, κι η δημοκρατία να είναι αλυσοδεμένη στις οικονομικές απαιτήσεις τους. Την ίδια ώρα, η Ευρώπη βαρύνεται από την ιστορική ευθύνη της καταστροφής άλλων ηπείρων και των λαών τους. Όλα αυτά πρέπει να ξεχαστούν επειδή τώρα έχουμε συνείδηση των αξιών μας και ξεκινάμε από το μηδέν; Δεν εμπιστεύομαι την έμφαση στις θεμελιώδεις αξίες της Ευρώπης. Άντ' αυτού, θα πρέπει να συζητήσουμε για τις διαφορές μας.

ZEIT ONLINE: Στην εισήγησή σας για την documenta 14 κάνατε λόγο για μια γενεαλογία της δημοκρατίας.

Szymczyk: Η έννοια της δημοκρατίας πρέπει να επεκταθεί και στους μη - πολίτες, στους μετανάστες, και όχι να περιορίζεται σε όσους απολαμβάνουν το δικαίωμα της ψήφου. Βρίσκονται σε σύγκρουση δυο διαφορετικές λογικές: από τη μία η λογική των αγορών, και από την άλλη αυτή όσων δεν έχουν λόγο. Έχουν το δικαίωμα να μιλήσουν και να ακουστούν ή αυτό το δικαίωμα ισχύει μόνο μέσα στο πλαίσιο του τι είναι αποδεκτό με οικονομικούς αποκλειστικά όρους;

ZEIT ONLINE: Στην Ελλάδα, η ιδέα του δημοψηφίσματος χαιρετίστηκε ως μια δημοκρατική πράξη ενσωμάτωσης του πληθυσμού στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων. Αντίθετα, κάποιοι από τους Ευρωπαίους εταίρους το εξέλαβαν ως πρόκληση.

Szymczyk: Η διεξαγωγή δημοψηφίσματος θεωρήθηκε ατόπημα, αγενής συμπεριφορά. Η κυβέρνηση κατηγορείται ότι δεν έχει τρόπους - αυτό ξεκίνησε με το ντύσιμο κάποιων μελών της και ολοκληρώνεται με το δημοψήφισμα. Ένα δημοψήφισμα είναι κάτι σπάνιο και αποτελεί κίνηση ρίσκου. Κατά τη γνώμη μου, το ερώτημα είναι αν η ψήφος αποτελεί ένα πραγματικό βήμα δημοκρατίας. Επιτρέπει στο κοινό να αποφασίζει για μια λέξη ενώ κανείς δεν ακούει τη γνώμη του. Πρέπει όμως να αναπτυχθούν πολύ διαφορετικοί δημοκρατικοί μηχανισμοί που θα δίνουν χώρο στους ανθρώπους να εκφράζονται με κάτι παραπάνω από ένα

Μια από τις
«ανέκδοτες»
κατευθυντήριες
αρχές της
documenta 14: μια
κουκουβάγια στην
Αθήνα. Μπορεί να
στρέψει το κεφάλι
270 μοίρες
επιτυγχάνοντας
έτσι ασυνήθιστες
οπτικές γωνίες. | ©
documenta 14

ναι ή ένα όχι.

ZEIT ONLINE: Τι ακριβώς μπορούμε να μάθουμε από την Ελλάδα αυτή τη στιγμή;

Szymczyk: Ο κόσμος εδώ προσπαθεί να λειτουργήσει σε συνθήκες αυτο-οργάνωσης. Υπάρχουν άδεια κτίρια παντού που καταλαμβάνονται από καλλιτέχνες, ομάδες αλληλεγγύης που παρέχουν υπηρεσίες κοινής βοήθειας, και μετανάστες. Όπως το Κολοσσαίο, το οποίο μέχρι τον 19ο αιώνα, είχε απαλλοτριωθεί από επαίτες, εγκληματίες και πόρνες. Μ' αυτή την έννοια, η Αθήνα είναι επίσης ένα καταφύγιο, επειδή οι άνθρωποι δείχνουν αλληλεγγύη ο ένας για τον άλλον. Κάποιοι όμως φοβούνται ότι αυτή η αλληλεγγύη μπορεί να γίνει μεταδοτική σαν ιός: για να μην εξαπλωθεί, η Ελλάδα πρέπει να μπει σε καραντίνα.

ZEIT ONLINE: Για τί είδους ιό μιλάτε ακριβώς;

Szymczyk: Τα ακραία μέτρα λιτότητας προκάλεσαν ακραίες αντιδράσεις. Επικρατεί ένα κλίμα έντονης πολιτικοποίησης στο οποίο όλοι αναγκάζονται να πάρουν θέση. Η πολιτική παύει να είναι πεδίο ειδικευμένων αναλυτών και γίνεται έκφραση υποκειμενικότητας. Καθένας είναι *πολιτικό ζώον* με την καλύτερη έννοια. Οι γιατροί έχουν συγκεντρωθεί στο νοσοκομείο γύρω από το κρεβάτι του ασθενούς προσπαθώντας να τον κάνουν να υποφέρει όσο το δυνατόν περισσότερο. Λένε ότι απλά κάνουν τη δουλειά τους. Τελικά ίσως να πρέπει να στραφούμε στην ομοιοπαθητική ή στη μαγεία.

ZEIT ONLINE: Αν ήσαστε Έλληνας, τι θα ψηφίζατε στο δημοψήφισμα;

Szymczyk: Δεν εμπιστεύομαι αυτό το δίλημμα, αυτή την επιλογή μεταξύ ναι και όχι. Υπάρχουν τόσα πολλαπλά να πει κανείς. Αν το δούμε με όρους δομής, μ' αυτή τη διχοτόμηση παραμένουμε προσκολλημένοι στο ίδιο παιχνίδι. Πολιτικά, και οι δύο δρόμοι μπορούν να είναι αδιέξοδα. Ψηφίζοντας όχι, κανείς αντιδρά εν θερμώ. Αλλά, για να παραθέσω τα λόγια του Τζόσεφ Στίγκλιτς, προσωπικά ξέρω τι θα ψήφιζα.